

Visoka šola
za zdravstveno nego
Jesenice

College of Nursing
Jesenice

JAVNO ZDRAVJE

Visokošolski učbenik za študijski program
Zdravstvena nega

Maja Sočan

Jesenice, 2013

JAVNO ZDRAVJE – Visokošolski učbenik za študijski program Zdravstvena nega

Avtorica

doc. dr. Maja Sočan

Strokovni recenzentki

doc. dr. Irena Grmek Košnik

doc. dr. Vesna Zadnik

Jezikovni pregled

Salve d. o. o.

Izdala in založila

Visoka šola za zdravstveno nego Jesenice

Oblikovanje naslovnice

Nina Savič, študentka 4. letnika arhitekture Univerze v Ljubljani

Oblikovanje in tisk

Salve d. o. o.

Naklada

600 izvodov

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Univerzitetna knjižnica Maribor

614(082)

SOČAN, Maja

Javno zdravje : visokošolski učbenik za študijski program Zdravstvena nega / [avtorica]

Maja Sočan. - Jesenice : Visoka šola zdravstveno nego, 2013

ISBN 978-961-6888-09-7

COBISS.SI-ID 75021057

Kazalo

Kazalo

Recenzija.....	8
Učbeniku javno zdravje na pot	10
Predgovor	11
1 Razvoj javnega zdravja	12
1.1 Zgodovina javnega zdravja	12
1.2 Sodobno javno zdravje	13
2 Determinante zdravja in bolezni	17
2.1 Definicija zdravja.....	17
2.2 Definicija in naravni potek bolezni.....	17
2.3 Determinante zdravja	19
2.3.1 Socio-ekonomsko okolje	19
2.3.2 Izobrazba in promocija zdravja.....	20
2.3.3 Življenjski slog in razvade	21
2.3.4 Genetski dejavniki	21
2.3.5 Dejavniki okolja	22
2.3.6 Zdrav razvoj otroka	22
2.3.7 Zdravstvena oskrba.....	22
2.4 Zdravstveni kazalniki	23
3 Zdravstveni sistemi in politike.....	25
3.1 Sistem zdravstvenega varstva.....	25
3.1.1 Zasebni sistemi	25
3.1.2 Javni sistem	26
3.2 Zdravstveno varstvo v Sloveniji.....	28
3.2.1 Obvezno zdravstveno zavarovanje.....	28
3.2.2 Prostovoljno zdravstveno zavarovanje	29
3.2.3 Izdatki za zdravstvo	30
3.3 Zdravstvena dejavnost.....	31
3.4 Zdravstvena politika	32
3.5 Strategije in politike za zdravje.....	34
3.6 Razvoj javnozdravstvenih programov.....	36
3.7 Vloga nevladnih organizacij.....	37
4 Neenakost v zdravju	39
4.1 Opredelitev neenakosti v zdravju.....	39
4.2 Merjenje neenakosti v zdravju	41
4.2.1 Pričakovana življenjska doba.....	41
4.2.2 Zbolevnost.....	42
4.2.3 Umrljivost.....	43
4.3 Izpostavljenost različnim okoljem	43

4.4 Neenakost v zdravju v Sloveniji.....	44
4.5 Pristopi k zmanjševanju neenakosti v zdravju	45
5 Viri podatkov.....	47
5.1 Centralni register prebivalstva.....	47
5.2 Statistični urad Republike Slovenije	48
5.3 Podatkovne zbirke v zdravstvu.....	49
5.3.1 Zbirke podatkov, ki vsebujejo osebni podatek	49
5.3.2 Podatkovne zbirke brez osebnega podatka.....	50
6 Demografija in demografski kazalniki	51
6.1 Rojstva in rodnost	52
6.1.1 Nataliteta	53
6.1.2 Stopnja splošne rodnosti	53
6.1.3 Starostno specifična rodnost in celotna rodnost.....	53
6.2 Poročnost in razveznost	55
6.3 Migracija prebivalstva.....	58
6.4 Naravni prirastek.....	59
6.5 Struktura prebivalstva.....	60
6.6 Umrljivost.....	63
6.6.1 Vzročno specifična umrljivostna stopnja	64
6.6.2 Starostno specifična umrljivostna stopnja	65
6.6.3 Fetalna umrljivost	66
6.6.4 Mrtvorojenost	67
6.6.5 Umrljivost novorojenčkov	67
6.6.6 Umrljivost dojenčkov	68
6.6.7 Maternalna umrljivost.....	69
6.6.8 Na spol vezana umrljivost.....	69
7 Mere pogostosti	71
7.1 Prevalenca	71
7.2 Incidenca in incidenčna stopnja.....	73
7.3 Odnos med prevalenco in incidenco.....	74
7.4 Tveganje in obeti za bolezen	76
7.5 Delež	76
7.6 Standardizacija.....	78
8 Osnove biostatistike	80
8.1 Opredelitev pojmov	80
8.1.1 Populacija	80
8.1.2 Vzorec	80
8.1.3 Statistične spremenljivke.....	81
8.2 Opisovanje in prikazovanje podatkov	82
8.2.1 Tabele.....	82
8.2.2 Grafikon.....	85
8.3 Mere srednje vrednosti.....	89

8.4 Mere razpršenosti podatkov	92
8.5 Teoretične porazdelitve	94
8.6 Preskušanje domnev	95
9 Osnove epidemiologije	97
9.1 Vzročnost	97
9.2 Mere učinka	100
9.2.1 Mere absolutnega učinka	100
9.2.2 Mere relativnega učinka	101
9.3 Napake v raziskavah.....	104
9.3.1 Naključne napake.....	104
9.3.2 Sistematične napake.....	105
9.3.2.1 Pristranost.....	105
9.3.2.2 Motenje.....	107
10 Epidemiološke študije	113
10.1 Ekološke študije.....	113
10.2 Presečne študije	116
10.3 Študije primerov s kontrolami.....	118
10.4 Kohortne študije.....	120
10.5 Eksperimentalne ali intervencijske študije	122
10.5.1 Klinične študije.....	122
10.5.2 Intervencijske študije v skupnosti.....	124
11 Veliki javno zdravstveni problemi	127
11.1 Bolezni srca in ožilja	127
11.1.1 Ishemična bolezen srca	128
11.2 Bolezni presnove	137
11.2.1 Sladkorna bolezen.....	137
11.2.2 Druge bolezni presnove	140
11.3 Rak	142
11.4 Bolezni dihal	145
11.5 Duševne bolezni	147
11.5.1 Demenca	148
11.5.2 Shizofrenija	149
11.5.3 Depresija.....	150
11.5.4 Samomor	151
11.5.5 Možganska kap	154
11.6 Bolezni mišičja in skeleta	156
11.6.1 Skeletno mišične težave, vezane na delo	157
11.6.2 Mišično-skeletne težave starejših.....	158
11.7 Bolezni prebavil	158
11.7.1 Jetrna ciroza	158
11.8 Zdravje ustne votline	159
11.9 Nalezljive bolezni	161

11.10	Tobak	162
11.11	Alkohol.....	167
11.12	Droge	170
11.13	Poškodbe	171
12	Javnozdravstveno ukrepanje	180
12.1	Primarno-primarna preventiva.....	180
	Primer primarno-primarne preventive – Zdrava mesta	180
12.2	Primarna preventiva	181
12.3	Sekundarna preventiva.....	181
12.4	Terciarna preventiva	182
13	Presejanje.....	183
13.1	Definicija presejanja.....	183
13.2	Osnovna načela presejanja.....	183
13.3	Presejalni testi.....	185
13.4	Ocenjevanje presejalnih programov.....	188
13.5	Organizacija presejanja	190
13.6	Programi presejanja v Sloveniji	191
13.6.1	Rakave bolezni in presejanje.....	191
13.6.2	Srčno-žilne bolezni in presejanje	194
13.6.3	Presejanje za priložne presnovne okvare.....	194
13.6.4	Presejanje za nalezljive bolezni	195
14	Cepljenje	197
14.1	Izdelava varnih in učinkovitih cepiv	198
14.2	Preskrba s cepivi	200
14.3	Izvedba cepljenja	200
14.4	Dokumentacija o cepljenju in spremljanje precepljenosti	202
14.5	Spremljanje neželenih učinkov.....	202
14.6	Obveščanje javnosti o pomenu cepljenja in zagovornišvo	203
15	Preiskava izbruha	205
15.1	Značilnosti povzročiteljev nalezljivih bolezni.....	206
15.2	Značilnosti gostitelja.....	207
15.3	Dejavniki okolja	208
15.4	Načini prenosa.....	208
15.5	Potek preiskave izbruha/epidemije.....	209
	Kazalo pojmov.....	212